

ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШ БОРАСИДА ХАЛҚАРО ТЕРГОВ АМАЛИЁТИ СОҶАСИ ЮТУҚ ВА КАМЧИЛИКЛАРИ

Ўктамова Гулшода Улуғбек қизи

Фарғона шаҳар ИИО ФМБ ҳузуридаги Тергов бўлими катта
терговчиси, капитан

Аннотация: Ушбу мақолада жиноятларни тергов қилиш борасида халқаро тергов амалиёти соҳасида ютуқ ва камчиликлар, таҳлиларни давлатлараро ўзгаришлари, амалиётга жорий этилиши ҳақида фикр-мулоҳазалар юритилган.

Калит сўзлар: ИНТЕРПОЛ, ЭУРОПОЛ, АСЕАНАПОЛ, ресурслар, интеграция, трансчегара.

Халқаро ҳамжамияти тергов амалиёти борасида сезиларли ютуқлар ҳамда жиддий камчиликлар мавжуд. Мазкур мақолада тергов амалиёти борасидаги ҳар бир жиҳатга тўхталиб ўтамиз:

Халқаро тергов амалиётидаги ютуқлар қуйидагилардан иборат:

Чегара ўртасидаги ҳамкорлик: Халқаро тергов агентликлари ҳамкорликни ривожлантириш ва разведка маълумотларини алмашишда олдинга силжишди, бу эса одам савдоси, гиёҳванд моддалар контрабандаси ва кибержиноятчилик каби трансмиллий жиноятларга қарши курашда муҳим аҳамиятга эга.

Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш: терговларнинг гумон қилинувчи ва айбланувчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилган ҳолда халқаро инсон ҳуқуқлари стандартларига мувофиқ ўтказилишини таъминлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар амалга оширилди.

Технология интеграцияси: Илғор суд-тиббиёт технологиялари ва маълумотларни таҳлил қилиш воситаларининг интеграцияси халқаро тергов самарадорлигини ошириб, далилларни тўплаш ва воқеа жойини таҳлил қилишга ёрдам берди.

Стандартиштириш ва тажриба алмашиш: Халқаро тергов амалиёти тартибларни стандартиштириш ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ўртасида билим алмашишни рағбатлантириш бўйича ютуқларни кўрди, бу эса тергов усуллари ва илғор тажрибаларни яхшилашга олиб келди.

Халқаро тергов амалиётидаги мавжуд камчиликлар қуйидагилардан иборат:

Ҳуқуқий ва юрисдикция муаммолари: Ҳуқуқий тизимлар ва юрисдикция масалаларидаги тафовутлар узлуксиз халқаро терговлар учун жиддий тўсиқлар келтириб чиқаради, бу эса айбдорларни жавобгарликка тортишда кечикишлар ва қийинчиликларга олиб келади.

Ахборот алмашиш тўсиқлари: Ахборотни ошкор қилиш ва маълумотларнинг махфийлиги тўғрисидаги қонунлар билан боғлиқ муаммолар турли мамлакатлар ва идоралар ўртасида муҳим далиллар ва разведка маълумотларини алмашишда тўсиқларни келтириб чиқаради.

Чекланган ресурслар: молиялаштириш, кадрлар етишмовчилиги ва кадрлар тайёрлашдаги чекловлар баъзи мамлакатларнинг кенг қамровли халқаро текширувлар ўтказиш имкониятларига тўсқинлик қилади ва трансмилий қонунларнинг бажарилишига таъсир қилади.

Маданий ва ахлоқий фарқлар: Маданий меъёрлар ва ахлоқий мулоҳазалардаги фарқлар халқаро ҳамкорликда сезгирлик ва мослашувчанликни талаб қилувчи тергов амалиётларини тушуниш ва амалга оширишга таъсир қилади.

Халқаро тергов амалиёти ҳамкорлик, технологик интеграция ва процессуал стандартлаштириш нуқтаи назаридан ажойиб ютуқларга эришди. Бироқ, ҳуқуқий уйғунлаштириш, ресурсларнинг чекланиши ва маданий фарқлар билан боғлиқ муаммолар сақланиб қолмоқда, бу эса ушбу камчиликларни бартараф этиш ва халқаро тергов самарадорлигини ошириш учун доимий ҳаракатларни талаб қилади. Ушбу ютуқ ва камчиликларни тан олган ҳолда, манфаатдор томонлар янада самарали ва адолатли глобал тергов тизимини яратишга ҳаракат қилишлари мумкин. Илғор криминалистика воситалари ва усулларидан фойдаланиш воқеа жойини текшириш ва далилларни тўплаш тизимини сезиларли даражада кенгайтди, бу эса ҳуқуқни қўллаш амалиёти ва жиноий одил судлов натижаларини яхшилашга олиб келди.

Бу эрда кўриб чиқилиши керак бўлган баъзи асосий фикрлар:

Кенгайтирилган далилларни аниқлаш ва таҳлил қилиш: ДНК таҳлили, бармоқ изини аниқлаш дастури каби илғор суд-тиббиёт воситалари жиноят содир бўлган жойларда далилларни аниқлаш, тўплаш ва таҳлил қилиш жараёнини инқилоб қилди. Ушбу воситалар ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига гумонланувчиларни аниқлаш, шахслар ва жиноят содир этилган жойлар ўртасида алоқа ўрнатиш ва воқеаларни аниқроқ тиклаш имконини беради.

Рақамли криминалистика: рақамли қурилмаларнинг кундалик ҳаётда кўпайиши билан рақамли суд-тиббиёт воситалари электрон

далилларни текшириш учун зарур бўлиб қолди. Ушбу воситалар компьютерлар, мобил қурилмалар ва бошқа электрон оммавий ахборот воситаларидан рақамли маълумотларни қайта тиклаш ва таҳлил қилишда ёрдам беради, кибержиноят, фирибгарлик ва рақамли далилларни бузиш билан боғлиқ ҳолларда муҳим далилларни тақдим этади.

Жиноят жойини ҳужжатлаштириш яхшиланди: илғор технологиялар, жумладан 3D сканерлаш ва тасвирлаш воситалари жиноят содир бўлган жойларни тўлиқ ҳужжатлаштириш ва реконструкция қилиш имконини берди. Бу нафақат далилларни сақлашга ёрдам беради, балки судда аниқ визуал тақдимотларни тақдим этишни осонлаштирди, тақдим этилган далилларнинг равшанлиги ва таъсирини оширди.

Из далилларини таҳлил қилишдаги ютуқлар: толалар, сочлар ва тупроқ каби из далилларини таҳлил қилишнинг суд-тиббий усуллари ривожланиб, янада аниқ таҳлилларга олиб келди. Бу гумонланувчиларни жиноят содир бўлган жойлар ёки қурбонлар билан боғлашда из далилларининг аҳамиятини кучайтирди.

Маълумотлар таҳлилининг интеграцияси: илғор суд экспертизаси воситалари маълумотлар таҳлили ва сунъий интеллект алгоритмлари билан тобора кўпроқ интеграциялашган бўлиб, катта ҳажмдаги суд-тиббий маълумотларини тезкор қайта ишлаш ва талқин қилиш имконини беради. Бу тергов жараёнини соддалаштирди ва мураккаб маълумотлар тўпламидаги нақшлар ва уланишларни аниқлашнинг аниқлигини оширди.

Ушбу ютуқлардан фойдаланиб, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва суд-тиббиёт бўлинмалари тергов имкониятларини мустаҳкамлашга, далилларни тўплаш тартиб-қоидаларини яхшилашга ва жиноят ишлари бўйича тақдим этилган суд-тиббий далилларнинг умумий сифатини оширишга муваффақ бўлди.

Халқаро тергов ҳамкорлигини кенгайтириш бўйича таклифлар трансмиллий жиноятлар, жумладан кибержиноят, одам савдоси, жиноий даромадларни легаллаштириш ва терроризмга қарши курашни сезиларли даражада кучайтириши мумкин. Қуйида халқаро тергов ҳамкорлигини оширишга қаратилган бир қанча таклиф ва стратегиялар келтирилган:

Икки томонлама ва кўп томонлама келишувлар: жиноий терговда ўзаро ҳуқуқий ёрдам, экстрадиция ва маълумотлар алмашишни осонлаштириш учун бошқа давлатлар билан икки томонлама ва кўп томонлама келишувларни музокаралар олиб бориш ва амалга

ошириш орқали такомиллаштирилган қонунчилик асослари далиллар, разведка ва шубҳали маълумотлар алмашинувини тезлаштириши мумкин.

Бирлашган тезкор гуруҳлар ва ишчи гуруҳлар: умумий жиноий таҳдидларни бартараф этиш учун бошқа мамлакатлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан қўшма тергов гуруҳлари ва ишчи гуруҳларини ташкил этиш. Ушбу ишчи гуруҳлар кибержиноят каби муайян жиноят турларига ёки трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашиш бўйича минтақавий ташаббусларга эътибор қаратиши мумкин.

Трансчегаравий кадрлар тайёрлаш ва салоҳиятни ошириш: Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ўртасида трансчегаравий кадрлар тайёрлаш, билим алмашиш ва салоҳиятни ошириш дастурларини ишлаб чиқиш. Бу илғор тажриба алмашиш, қўшма ўқув машғулотларини ўтказиш ва тергов кўникмалари ва қобилиятларини ривожлантириш учун техник ёрдам кўрсатишни ўз ичига олиши мумкин.

Халқаро ташкилотлар ва тармоқлардан фойдаланиш: ИНТЕРПОЛ, ЭУРОПОЛ ва АСЕАНАПОЛ каби халқаро ташкилотлар ҳамда минтақавий ҳуқуқни муҳофаза қилиш тармоқларидан ҳамкорликни ривожлантириш, разведка маълумотларини алмашиш ва трансмиллий жиноий ташкилотларга қаратилган қўшма операцияларни мувофиқлаштириш учун фойдаланиш мумкин.

Ушбу таклифларни амалга ошириш орқали давлатлар трансмиллий жиноятларга қарши курашда ўзларининг жамоавий саъй-ҳаракатларини кучайтиришлари, глобал миқёсда ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ўртасидаги ишонч ва ҳамкорликни ривожлантиришлари ва халқаро жиноятларни тергов қилиш ва таъқиб қилиш самарадорлигини оширишга ҳисса қўшишлари мумкин.